

## ANALYZING THE NATIONAL EDUCATIONAL FRAMEWORK OF SOCIAL WORK FOR BETTER ALIGNMENT WITH SOCIAL SERVICES QUALITY MANAGEMENT REQUIREMENTS<sup>7</sup>

**Pr. Assist. Prof. Silviya Beloeva, PhD**

Department of Management and Social Activities

“Angel Kanchev” University of Ruse

Phone: +359 889205663

E-mail: sbeloeva@uni-ruse.bg

**Abstract:** Dynamics in social relationships, demographic problems, and the consequences of economic crises on people's well-being and health are among the main reasons explaining the growing need for social support. It focuses on the academic community's attention not only on the innovation potential related to the formulation and testing of new approaches in social activities but also on the need for qualified social workers who have the knowledge and skills to provide quality social support to various vulnerable groups. This report examines the existing educational framework for the training of bachelors in social work. It compares it with the newly introduced regulation on the quality of social services in the Republic of Bulgaria to define proposals for optimizing curricula as a response to the changing scope of social work and management of its quality.

**Keywords:** social work, social services, education, quality management

**JEL Codes:** I20, I30, I28

### ВЪВЕДЕНИЕ

Динамичните промени в обществения живот, промяната в ценностите на хората, демографските проблеми и последиците от икономическите кризи върху благосъстоянието и здравето на хората са сред основните причини, обясняващи нарастващата необходимост от реализирането на ефективна социална подкрепа от страна на държавата (Ruskova & Spasova 2022). Редица автори представят социалната работа чрез т.нар. помагач процес. Те я конкретизират като инструмент за постигане на благополучие в обществото, обвързана с икономическото състояние на държавата, с нейната социална политика, както и с действащите планове и стратегии за определени социални структури (Богданова и Кривирадева, 2022). В научното пространство се счита, че реализирането на подпомагащите процеси трябва да стане предмет на изследване и изграждане на социалната работа като наука (Господинов, 2009) и в също време се приема като основна цел на социалната работа като професия.

Подпомагащият процес до голяма степен зависи от професионалната подготовка на социалния работник – експерт, който на базата на интеракцията в полето на социалните взаимоотношения е в състояние да повлияе по професионално-методичен път психосоциалните процеси у отделната личност (Митева, 2000). Тези потребности налагат вниманието на академичната общност да се фокусира върху иновационния потенциал, свързан с формулирането и тестването на нови подходи в социалните дейности, но и върху необходимостта от квалифицирани социални работници, които имат знанията и уменията да предоставят качествена социална подкрепа на различни уязвими групи в обществото.

Настоящият доклад разглежда съществуващата образователна рамка за обучение на студенти по образователно-квалификационната степен „бакалавър“ по направление 3.4 Социални дейности. Прави се сравнение с нововъведената наредба за качеството на социалните услуги в Република България, за да се формулират предложения за оптимизиране на учебните програми и планове като отговор на променящия се обхват на социалната работа и управлението на нейното качество.

<sup>7</sup> Докладът е представен на 27 октомври 2023 г. с оригинално заглавие на български език: АНАЛИЗ НА НАЦИОНАЛНАТА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА РАМКА ЗА СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ ЗА ПО-ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ.

## ИЗЛОЖЕНИЕ

Счита се, че професионалната подготовка на студентите по социална работа в страните от Източна Европа е създадено още след Първата световна война (Hering and Waaldijk, 2003; Schilde and Schulte, 2005). В България професионалното образование за социални работници стартира още през далечната 1973 г. и продължава до днес в различни университети в държавата (Паризов, 2000). Реализирането на социална работа се характеризира с ясно дефинирани професионални ценности, като: равни възможности за всички, гарантиране на помощ на всеки, отговорност към живота на другите хора, участие на индивида във вземането на решения, свързани с неговото благополучие, конфиденциалност, способност за свободен избор (NASW, 2017). Стъпвайки на това може да се каже, че и професията „социален работник“ изисква висок морал, достойнство, индивидуалност и уникалност (Бонева и Колев, 2011).

Обучението на бъдещите социални работници във висшите учебни заведения е основано на практиката на социалната работа (Fong, 2012), на система от организационни и образователни мерки, чиято основна цел е да подготви широкопрофилни специалисти за осъществяване на социална работа в съответствие с напредъка в научните изследвания, постиженията в професионалната практика и динамичните промени в обществото. Обучителният процес за осигуряване на образователно-квалификационната степен „бакалавър“ за специалностите „Социални дейности“ и „Социална работа“ в България се организира въз основа на регламентирана документация, която е базирана на закони, правилници и други нормативни актове, свързани с държавните изисквания за съдържанието на обучението, както и решения на АС, правилници, наредби и други свързани с разработване и утвърждаване на учебната документация, организация на обучението (Цветанова, 2022). Теоретичното обучение на студентите е съпроводено и с практически занятия, които се организират и реализират по време на семестриалното обучение. Съдейки по академичните и професионални изисквания, взаимодействието на практиката и университетското обучение, както и ангажираността на множество заинтересовани страни, се счита, че образованието в специалност „социални дейности“ е с по-високо ниво на сложност от други специалности (Burgess, 2007).

Професионалната подготовка на студентите за социални работници е основополагаща не само за кариерно развитие на бъдещите социални работници, но и за цялостното развитие на сферата и в частност формите и спектъра от предоставяни социални услуги, развитието на нови форми и на социалното предприемачество. Мултидисциплинарният и приложен характер на социалната работа изисква академичното обучение на социалните работници да включва изучаване на дисциплини както със социална, така и с икономическа, управленска, психологическа, педагогическа, юридическа, медицинска насоченост. Обучението на студентите е ориентирано към осигуряване на високо качество, което да гарантира адекватна подготовка на кадри за предоставяне на социална подкрепа, социалната защита, подпомагане и нови адаптирани към потребностите на потребителите социални услуги.

Доклад на Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА) показва, че единадесет висше учебни заведения предлагат обучение на студенти по специалности в обхвата на направление 3.4 Социални дейности. Специалност „Социални дейности“ за ОКС „бакалавър“ се предлага в осем български университета: (1) Русенски университет „Ангел Кънчев“; (2) Технически университет – Габрово; (3) Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград; (4) Софийски университет „Кл. Охридски“; (5) Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“; (6) Тракийски университет – Стара Загора; (7) Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“ и (8) Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“. Един университет предлага обучение за придобиване на ОКС „Професионален бакалавър“ по същата специалност – Медицински университет – Плевен. В Нов български университет – София се предлага обучение в специалност „Социална работа“, а в Технически университет – Варна студентите имат възможност да се обучават в специалност „Социален мениджмънт“ (НАОА, 2023).

Обект на анализ са университети, в които се предлагат специалности за обучение по „социални дейности“ и „социална работа“, а предмет – действащите публично достъпни учебни планове по специалност „социални дейности“/„социална работа“.

Документалният анализ на учебните планове, ОКС бакалавър на висшите учебни заведения показва както прилики, така и известни разлики в тяхното съдържание.

Критериите по които бяха сравнявани учебните планове са: (1) форма на обучение; (2) продължителност на обучението; (3) структура на учебните планове и (4) балансът между теоретичния и приложния компонент при професионалната подготовка на студентите.

Всяко едно от висшите учебни заведения е приело самостоятелен учебен план, който е разработен в катедрата, водеща съответната специалност, и учебна програма, която е разработена от титулярите в съответствие с изискванията на действащото законодателство у нас за образователно-квалификационна степен „бакалавър“; с нововъведената наредба за качеството на социалните услуги в Република България, както и с всички нормативни документи обвързани с обучението по специалностите по социални дейности и социална работа.

По отношение на формата на обучение, анализът показва, че за придобиване на ОКС „Професионален бакалавър“ в Медицински университет – Плевен е заложено обучението да премине в редовна форма. В Пловдивски университет „Паисий Хилендарски и Нов български университет – София обучението на студентите на ниво „Бакалавър“ се провежда единствено и само в редовна форма, а в останалите университети има възможност и за задочна форма на обучение. Не налице акредитирана дистанционна форма на обучение по социални дейности за ОКС бакалавър, което дава възможност да се обмислят варианти за развитие на учебните планове в условията на дигитална трансформация на висшето образование като се идентифицират форми които да гарантират баланса между теоретичния и приложния компонент и свързаните практики, както и се анализират възможностите за използване на нови технологии като напр. виртуална и добавена реалност, чрез които да се обогати и прагматизира евентуална дистанционна форма на обучение.

Анализираните учебни планове и програми показват, че продължителността на обучение е четири години с изключение на това в Медицински университет - Плевен, което е три години за придобиване на ОКС „Професионален бакалавър“. При ОКС „Бакалавър“ натовареността за една учебна година е 60 кредита, с 30 кредита на семестър, като един кредит се присъжда за 25-30 часа студентска ангажираност.

При подготовката на бъдещите социални работници в университетските програми обучителният процес се осъществява по образователна рамка която стъпва на три компонента – знания, умения и компетенции. Те са определящи за последващата реализация на бъдещите социални работници и за развитието на социалната работа чрез трансфер на знания и добри практики от други области на знанието. Настоящият доклад анализира действащите учебни планове за ОКС „бакалавър“ по социални дейности, в българските университети, в които се изучава специалността, в търсене на оптималната комбинация между трите компонента.

По отношение на първия компонент, изследваните учебни планове имат сходна структура зададена от ЗВУ и включват задължителни, избираеми и факултативни дисциплини. Задължителните учебни дисциплини от учебните планове осигуряват фундаменталната общотеоретична и специализираща подготовка по специалността, чрез овладяването на знания от различни научни области като медицина, социология, философия, педагогика, право и психология. Избираемите учебни дисциплини предвидени в плана за обучение допълват и надграждат общотеоретичната и специализиращата подготовка на студентите по специалността. В съответствие с интересите на студентите в учебните програми са предвидени и факултативни учебни дисциплини, чрез които студентите обогатяват своите знания и умения от различни научни области на образованието (Цветанова, 2022).

По отношение на втория компонент, по време на обучението си студентите формират професионални умения, позволяващи им да реагират адекватно и решават конкретни проблеми. Въз основа на усвоените знания бъдещите социални работници формират умения да анализират специфични и често уникални по характер ситуации, към които не могат да бъдат прилагани рутинни решения, както и да използват групови механизми за въздействие. По време на своето обучение студентите имат възможност да изграждат умения за осъществяването на професионални взаимоотношения с разнообразни групи от хора, формирани на основа на общи интереси за работа в екип; да придобиват умения за аналитично, конструктивно мислене и

критична наблюдателност, изявена в бързо ориентиране, констатиране и оценяване на реалната визия в конкретна социална среда. В обучението по социални дейности, комуникационната компетентност е основен компонент на професионалното представяне на социалните работници и ефективността на тази компетентност е пряко свързана с развитието на комуникационни умения, които могат да се считат за основна субстанция на така наречените меки умения (Venelinova, 2021). Усвояването на уменията се осигурява от предвиденото в учебните планове практическо обучение, което се въвежда успоредно с теоретичния материал по дисциплините.

От гледна точка на придобитите професионални компетенции, завършилите образователно-квалификационната степен „бакалавър по социални дейности“ могат да изпълняват професионална практическа дейност в институции, организации и служби, които имат отношение със социалната политика на държавата; да реализират административно управленски и професионални дейности, както и да проявяват ангажираност по въпроси свързани със социалната защита, методологията, организацията и мениджмънта на социалната работа.

Системата за образование по социални дейности на университетско ниво предоставя на студентите комбинация от теоретично и практическо обучение. В подготовката на съвременния социален работник обединяването на теоретично обучение с реални практически умения придава по-голяма ефективност на обучителния процес и това се отразява върху увереността, идентичността и завършеността на неговия съвременен професионален облик. Обучението „на терен“ включва комплекс от специфични умения, обезпечавачи личностно- и професионално-ориентиран тренинг, който стимулира развитието на самостоятелна активност на студентите (Bogo & Wayne, 2013). Като основна форма за практическа подготовка по социални дейности, теренната практика предоставя възможности за подобряване на професионалните отношения с различни групи клиенти, акумулирането на добри практики и опит от действащите социални работници и специалисти в сферата на социалната работа, както и обсъждането на реални случаи и тяхната специфика (Механджийска и кол., 2017).

Студентите имат възможността да наблюдават, да прилагат различни работни подходи и техники. Участвайки в работните отношения, те усещат атмосферата и ритъма на професията на социалния работник (Механджийска и кол., 2017). В учебните планове и програми е предвидено практическо обучение, което е с различна продължителност и насоченост в отделните университети. При някои висши учебни заведения специализираните теоретични дисциплини са съпроводени от практическо обучение, а при други са предвидени в конкретни семестри. Това оформя два основни модела в обучението, а именно обучение с директно прилагане на наученото по време на практика, базиран на концепцията за учене, чрез правене и традиционен модел, при който има необходим обем от практика/и, заложен в учебния план без те да са директно ориентирани и обвързани с изучаваните през съответния семестър дисциплини, а по скоро да са задължителен завършек на обучението, който следва да гарантира пригодността и готовността на завършващите да упражняват професията на социален работник.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В днешно време все повече се признава важността на социалната работа (Drolet, Taylor & Dennehy, 2015) както и ролята на социалния работник при подпомагането на обществото. Професионалната подготовката на студентите за социални работници е основополагаща за бъдещото развитие на нови специалисти и обезпечаването на социалната система с квалифицирани кадри. Образователната програма на студентите от специалностите "Социални дейности" и „Социална работа“ е съобразена с редица нормативни документи, регламентирани образованието във висшите учебни заведения, както и многообразието и сложните социални проблеми и потребности на различни категории лица. Студентите по социални дейности получават широка медицинска, психологическа, педагогическа, икономическа, социологическа и правна подготовка, което е предпоставка за способността им ефективно да решават на сложни проблеми с изявена проекция върху качеството на живот, здравето и благосъстоянието на индивидите и на общността в която те се вписват и реализират своите социални роли. При подготовката на социалните работници в университетските програми биха могли да се прилагат иновативни стратегии за преподаване и учене, с цел по-лесно идентифициране и осмисляне на

комплицирани взаимосвързани и системни социални, икономически и екологични предизвикателства.

## БЛАГОДАРНОСТИ

Тази работа е подкрепена от Министерство на образованието и науката по Националната програма за научни изследвания „Млади учени и постдокторанти - 2“.

## REFERENCES

- Bineva, M., Kolev, G., (2011) *Za cennostnata sistema na socialniya rabotnik w globalizirashtiya se swyat, (Оригинално заглавие: За ценностната система на социалния работник в глобализиращия се свят, Научни трудове на Русенския университет - 2011, том 50, серия 6.2, стр. 166-178.)*
- Bogdanova M., Kriviradeva B. (2022) *Social work as a scientific and practical field and specifics in the training of future specialists*, Annual of Sofia University "St. Kliment Ohridski" Faculty of Education Social work, Volume 114–115
- Bogo, M., & Wayne, J. (2013). *The implicit curriculum in social work education: The culture of human interchange*. Journal of Teaching in Social Work, 33(1), 2-14.
- Bratoeva, E., F.Zyulkyar (2022). *Research the Need for Medical-Social Support Among Residents from Risk Groups of Zavet Municipality*, Razgrad District Knowledge–International Journal, 53.1, 257 - 264
- Burgess, H. (2007). *Redesigning the curriculum for social work education: Complexity, conformity, chaos, creativity, collaboration?*. Social Work Education, 23(2), 163-183.
- Cvetanova, J., (2022) *Profesionalen profil i podgotovka na specializiraniya vyzpitatel wyw Francia*, ISBN 978-954-395-299-1 **(Оригинално заглавие: Професионален профил и подготовка на специализирания възпитател във Франция, Издателство БОН – Благоевград)**
- Drolet, J., Wu, H., Taylor, M., & Dennehy, A. (2015). *Social work and sustainable social development: Teaching and learning strategies for 'green social work' curriculum*. Social Work Education, 34(5), 528-543.
- Fong, R. (2012). *Framing education for a science of social work: Missions, curriculum, and doctoral training*. Research on Social Work Practice, 22(5), 529-536.
- Gospodinov, B., (2007), *Образованието по социална работа в България – възникване и развитие*, ISBNB 978-954-305-232-5, 9-18 **(Оригинално заглавие: Образованието по социална работа в България – възникване и развитие. Актуално състояние. Перспективи., Проблеми на Социалната работа)**
- Hering, S., Waaldijk, B. (Eds.), 2003. *History of Social Work in Europe (1900–1960)*. Leske + Budrich, Opladen.
- Mehandzhiyska, G., Simeonova R., Boyanova V., Milusheva T. (2017), *Model of field practicum in social work education*, e-journal Social work, Issue 1, Year V, 18–44, URL [www.swjournal-bg.com](http://www.swjournal-bg.com).
- Miteva, P., (2000) *Ochi w Ochi. Kak da wyrnem stabilnostta si prez podkrepata na socialniya rabotnik*, ISBN: 954-8177-30-7. **(Оригинално заглавие: Очи в очи! Как да върнем стабилността си през подкрепата на социалния работник, София, Бургас, 2000)**
- Parizov, P. (2000) *Organizaciya i upravljenie na socialnite dejnosti (Оригинално заглавие: Организация и управление на социалните дейности, Благоевград)*
- Ruskova, S., D. Spasova (2022). *The Role of the State in Building Collaborative Governance Networks* Proceedings of University of Ruse, volume 61, book 5.3, , 85-91
- Schilde, K., Schulte, D. (Eds.), 2005. *Need and Care. Glimpses into the Beginnings of Eastern Europe's Professional Welfare*. Barbara Budrich, Opladen.
- Social Work : A Critical Approach to Practice / Fook, Jan. - London : SAGE Publications, 2022 - 100 p. - ISBN: 9781529790214 - Permalink: <http://digital.casalini.it/9781529790214> - Casalini id: 5409542*
- URL: [https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobshtavasht\\_doklad\\_3.4.\\_2023.pdf](https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobshtavasht_doklad_3.4._2023.pdf)
- Venelinova, N. (2021). *The Development of Communication Skills - a Pledge for the Successful Career of the Students* In "Social Activities" 60-th Annual Scientific Conference of Angel Kanchev

University of Ruse and Union of Scientists, Proceedings Volume 60, book 9.1. Quality in Higher Education, 45-48